

УДК 655.413:050:271.4 УГКЦ(438–11)“1897/1899”

КНИЖКОВА СЕРІЯ “ПАРОХІЯЛЬНА БІБЛІОТЕКА” (1897–1899): КНИГОЗНАВЧИЙ АНАЛІЗ

Іванна СТЕПОВА

*Львівський національний університет імені Івана Франка, Наукова бібліотека,
вул. Драгоманова, 5, м. Львів, 79601, Україна, тел. (032) 239-43-58*

Досліджено обставини видання і розповсюдження, зміст, наклад та суспільне сприйняття книжок із серії “Парохіяльна бібліотека”, яка була додатком до часопису для греко-католицького духовенства “Прапор”, що виходив у Перемишлі наприкінці XIX ст. Відзначено важливе місце видань із цієї серії серед лектури для селян. Звернуто увагу на запозичення текстів з іншомовних літератур для видань серії та труднощі з їх масовим розповсюдженням, які загалом були характерним явищем для українського книговидання у Галичині XIX ст.

Ключові слова: історія українського книговидання, книжкові серії, релігійно-повчальна література, Т. Кормош, книговидання у Перемишлі.

Українське книговидання в Галичині на межі XIX–XX ст. відзначалося надзвичайною популярністю книжкових серій. Зважаючи на цільове та читацьке призначення видавничої продукції, її тематичне наповнення та специфіку видавництва, з’являлися різноманітні серійні видання, що мали на меті збагатити українську культуру, сформувати громадську думку, розширити людський світогляд.

Об’єктом нашого дослідження стали книжечки релігійного змісту серії “Парохіяльна бібліотека”, які виходили впродовж 1897–1899 рр. під редакцією Теофіля Кормоша у видавництві Миколи Джулинського в м. Перемишлі і були додатком до суспільно-політичного і економічного місячника для греко-католицького духовенства “Прапор” (1897–1900).

Досі ще не було спеціальних розвідок, присвячених вказаному виданню. Та й взагалі інформації про серію виявилось небагато: це переважно згадки про її існування (в “Енциклопедії Українознавства”¹ та “Українській журналістиці в іменах”²). Тому основним джерелом даних для дослідження стали самі книжечки, а також часопис “Прапор”, в якому час від часу публікували певні повідомлення, що стосувалися долученої видавничої продукції. Відсутність повних відомостей про “Парохіяльну бібліотеку” дало поштовх до детальнішого розгляду цієї серії, зокрема простеження її особливостей та ролі в суспільстві.

Відповідальним редактором місячника для греко-католицького духовенства і серійного додатку до нього став Теофіль Кормош. Український громадський і полі-

¹ Дорошенко В., Зленко П. Видавництва // *Енциклопедія українознавства. Загальна частина*: [у 3 т.] / НАН України, Ін-т укр. археографії. – Репринтне відтворення вид. 1949 р. – Київ, 1995. – Т. 3. – С. 972–981; Прапор // *Енциклопедія українознавства. Словникова частина*: [у 10 т.] / гол. ред. В. Кубійович. – Париж; Нью-Йорк: Молоде життя, 1970. – Т. 6. – С. 2311.

² Романюк Т. Кормош Теофіль // *Українська журналістика в іменах*. – Львів, 1999. – Вип. 6. – С. 146–147.

тичний діяч, редактор, юрист та адвокат народився 1861 р. в с. Речичани (тепер Городоцького району Львівської області) в родині священника. Після закінчення юридичного факультету Львівського університету розпочав адвокатську практику в м. Перемишлі. У 1887 р. здобув ступінь доктора права, а 1889 р. одружився з Олесею Гординською. У Перемишлі тривалий час був головою філії товариства “Просвіта”, 1892 р. відкрив власну адвокатську канцелярію. Співзасновник 16 товариств та організацій. Створив у Перемишлі 1894 р. перший на західноукраїнських землях український кредитний кооператив “Віра”, 1905 р. – “Українську щадницю”. Написав “Практичний підручник для товариств задаткових” (вийшов двома накладками: 1895 і 1912 рр.), завдяки якому з’явилися аналогічні кредитні кооперативи (так звані “кормошівки”). У 1895 р. сприяв відкриттю кооперативного банку “Дністер” у Львові (на зразок “Віри”) при кооперативному страховому товаристві “Дністер”. Став ініціатором формування Союзу руських торговельно-господарських спілок. Брав участь у заснуванні у Львові Крайового кредитового союзу, Ревізійного крайового союзу, Земельного іпотечного банку. У 1906–1911 рр. видавав також часопис “Господар” та додаток до нього “Економіст”. Створив політичну організацію “Селянська рада”, яка об’єднувала хліборобів кількох повітів. У 1913 р. обраний депутатом Галицького крайового сейму. Був членом Бойової управи Українських січових стрільців. Арештований польською владою, ув’язнений у концентраційному таборі в Домб’є поблизу Кракова. 1921 р. повернувся до Перемишля, де знову відкрив адвокатську канцелярію та енергійно розпочав громадсько-політичну працю. У 1920-х рр. став засновником і довголітнім членом надзірної ради Центрального кооперативного банку у Львові. Належав до Українського національно-демократичного об’єднання. 1927 р. після короткої недуги помер, похований у м. Перемишлі³.

Т. Кормош був відповідальним редактором місячника “Прапор” упродовж усього періоду існування журналу (1897–1900 рр.). Місія часопису полягала у висвітленні найактуальніших питань церковного і народного життя з метою забезпечення парафіяльного кліру авторитетною інформацією, важливою для його душпастирської діяльності, а також залученні духовенства до творчих змагань з написання проповідей: “Наша амбіція въ тѣмъ, чтобы показати, що нашъ клиръ мислить и працює”⁴. Провідна ідея “Прапора” висловлена в епіграфі до кожного номера: “Зъ Богомъ за Церковь и вѣтчину!”.

Періодичне видання відразу запланували з серійним додатком, на що вказувала постійна коротенька замітка, яка з’явилась уже в першому числі журналу: “Выходить: каждого мѣсяца зъ додаткомъ: Парохіяльна Библиотека”^{*}. Основне завдання серії визначалося у публікації текстів релігійно-суспільного спрямування на допомогу парохам у виконанні їхньої проповідницької праці, а також читачам-мирянам для підвищення рівня релігійних та суспільно-економічних знань, духовного розвитку парафіян загалом.

За зразок редакція взяла закордонний досвід: “Въ закрестіяхъ польскихъ костелѣвъ брошурки релігійного содержания розходятъ ся рѣчно въ міліонахъ примірникѣвъ.

³ Андрусак Т. Кормош Теофіл // *Енциклопедія Львова*. – Львів: Літопис, 2010. – Т. 3. – С. 410–411; Кормош Теофіл // *Енциклопедія Українознавства. Словникова частина*: [у 10 т.] / гол. ред. В. Кубійович. – Париж; Нью-Йорк: Молоде життя, 1959. – Т. 3. – С. 1137; Романюк Т. Кормош Теофіл... – С. 146–147.

⁴ Въ справѣ 2 конкурсу // *Прапоръ : місячникъ суспільно-політичний и економічний для руско-католицкого Духовенства*. – 1897. – Чис. 11 (за Падолисть). – С. 335.

^{*} Зазначено в кожному номері журналу після назви.

Въ церквахъ шизматичкои Росіи брошурки релігійного змісту розходять ся рівно-жъ міліонами рѣчно. У насъ ино народъ не має зъ нашого рамени богатои а дешевои релігійнои лектури. Се не єсть добре. Народъ образує ся релігійно за мало, цѣнить практичный христіянізмъ не такъ, якъ повиненъ; а навѣтъ, помимо шкѣль, вертає до анальфаетизму, не маючи ни нагоди ни принуки до поважнои практично-релігійнои лектури. [...] Що можливе було осягнути латиньскому духовенству, збуване именно релігійныхъ брошуръ по парохіяхъ міліонами рѣчно, мусить бути можливе и у насъ, сли хочемо до сего приложити рукъ”⁵.

За попереднім проектом видання передбачалося, що церква кожної парафії повинна була отримати декілька сотень книжечок для поширення між вірними. Ціна однієї книжечки становила 2 кр. (тому “Парохіяльну бібліотеку” інколи називали “брошури крайцарові”). Прагнучи швидко розпродати наклад, видавництво розсило серійні випуски партіями: “100 примѣрникѣвъ вразъ съ пересылкою за 1.80 зл., 500 примѣрникѣвъ вразъ съ пересылкою за 8.50 зл. Менше якъ 100 штукъ не розсылає ся”⁶. Наступне видання друкували після того, коли було розкуплене попереднє і з’являлися кошти з продажу. Наклад більшості номерів серії коливався в межах 10 000 екземплярів.

В останній рік виходу серійного додатку (1899) для закупівлі видавничої продукції “Прапора” почали рекомендувати застосовувати поштові чеки, завдяки яким можна було істотно зекономити на передплаті (у попередньому 1898 р. вона становила 40 зл.) або оплатити замовлення на поодинокі книжечки серії. Оскільки був відкритий власний чековий рахунок “Прапора” (на зразок економічних установ), чеки долучали до випусків часопису.

Впродовж 1897–1899 рр. у видавництві Миколи Джулинського, сина відомого видавця і священика з с. Лапшин біля м. Бережан Лева Джулинського, вийшло 25 частин “Парохіяльної бібліотеки”. Як зазначено у довіднику “Літературна Бережанщина”, “[Лев] Джулинський закупив у Перемишлі друкарню, яку записав на ім’я свого сина Миколи, і там почав друкувати свої книжки [...]”⁷. Незважаючи на те, що видавництво залишалося москвофільським, книжечки публікували народною мовою, але з дотриманням етимологічного правопису.

Видання “Парохіяльної бібліотеки” спрямовувалося насамперед на забезпечення якісного проповідання: “мы дѣйствуємо зъ проповѣдницѣ мало, крайно мало. Мы переживуємо исторію зъ часѣвъ Христовыхъ, и Христову науку трактуємо по академічному, мертво [...]. Тому то, що не навчаємо о блудахъ и боляхъ теперѣшности, народ наш за тривожный, щобы рѣшуче станути при Христѣ. Але зъ вѣдки намъ навчити ся примѣненія Христової науки до теперѣшности, сли взорѣвъ такого проповѣдництва зовсѣм у насъ нема? [...] нехай би котрый нибудь катедральный проповѣдникъ схотѣвъ говорити такі проповѣди, інтелігенція заповняла бы церковь биткомъ”⁸.

Проблему вдосконалення проповідницької майстерності намагалися вирішити і через оголошення у часописі конкурсу для кліру на кращу проповідь релігійно-патріотичної тематики. Тексти повинні були бути змістовними, лаконічними, вичерпни-

⁵ Оголошенє // *Прапоръ*. – 1898. – Чис. 1 (за Сѣчень). – С. 28–29.

⁶ Там само.

⁷ Джулинський Лев // *Літературна Бережанщина*: біографічний довідник. – Бережани: Музей книги, 2000. – С. 38.

⁸ Голосы клиру. [Ч.] VII. Наші парохіяльні бесѣдоньки // *Прапоръ*. – 1898. – Чис. 4 (за Цвѣтень). – С. 113–114.

ми, без тавтології, приуроченими до визначеного дня церковного календаря, написаними українською мовою та для українського народу, обсягом піваркуша “стислого друку 16-ки формату “Бібліотеки Прапора”⁹. Переможцеві обіцяли грошову премію (5 зл.) та опублікування роботи.

За час існування місячника відбулося тільки два конкурси: премії о. І. Негребецького з Залісся “На день 1 (13) серпня” (Прапор. – 1897. – Чис. 5) та премії Омegi “Народъ християнській повинень тримати ся разомъ” (Прапор. – 1897. – Чис. 8). Однак результати змагань не виправдали очікувань редакції: дописувачів було мало, тексти надходили із запізненням і не всі відповідали заявленим вимогам. У чис. 4 “Парохіяльної бібліотеки” під назвою “Побожні науки на день 1 (13) серпня” опублікували дві найкращі проповіді першого конкурсу (із трьох надісланих). Переможець відмовився від грошової винагороди на користь наступних релігійно-патріотичних конкурсних тем. Друге міряння творчих сил не увінчалось успіхом, оскільки чотири пропонувані тексти не задовольняли редакційний комітет і їх відправили на доопрацювання авторам. Термін на подання проповідей продовжували тричі, премію підняли до 10 зл., але претендентів не виявилось і конкурсів більше не проводили. Натомість почали залучати до “Парохіяльної Бібліотеки” переклади праць іноземного кліру, які могли би бути зразками проповідництва для українських душпастирів: “Коли мы оголосили конкурсъ на проповѣди патріотичнѣ, мали мы такѣ именно проповѣди на мысли якъ “Злука Антихристѣвъ”. На жаль показало ся, що силъ у насъ на такѣ проповѣди бракує. “Страстнѣ розважаня”, се майже дословный переводъ проповѣдей вѣденського проповѣдника, о. Абля Т. И. Ними подали мы взѣръ практичного патріотичного проповѣдництва до масъ народу”¹⁰.

Відомо, що переважна більшість релігійних текстів, які були опубліковані в серії, це – переробки з німецькомовних творів. Враховуючи позитивний досвід подібного німецькомовного книговидання, редакція намагалася запозичити і відтворити концепцію піднесення релігійного духу населення шляхом поширення популярних духовних книжечок по парафіях. Для того, щоби зробити “Парохіяльну бібліотеку” доступнішою для читачів, зважаючи на бідність та малоосвіченість населення, видавництво зменшило плату за видання приблизно вп’ятеро, порівняно з німецькомовними оригіналами. Це стало можливим завдяки дозволу видавництву від авторів праць безкоштовно використовувати їхні роботи для публікації україномовних перекладів: “[...] розширені брошури вѣдали мы въ покупъ по цѣнѣ о три четвертѣ части нижшѣй вѣдъ цѣны тыхъ самыхъ выданъ нѣмецкихъ, такъ що брошурка у насъ змѣстомъ розширена, стояча въ нѣмецкѣмъ оригіналѣ примѣромъ 20 кр., у насъ коштує ино 8 кр.; що брошури аркушевѣ, стоячѣ въ нѣмецкѣмъ оригіналѣ 10 кр., у насъ суть при масовѣмъ покупнѣ до набутѣ за 2 кр. Ся книжка друкѣвъ становлячихъ нашу дотеперѣшну Бібліотеку Парохіяльну була бы безъусловно неможлива, сли бы нѣмецкѣ авторы тыхъ брошурокъ, спомагаючѣ християнсько-суспѣльну акцію и у насъ, не були призволили на переводъ ихъ оригінальныхъ праць и выданє ихъ въ рускѣмъ язѣцѣ безъ найменьшого винагородженя авторского ихъ труда, сли бы ихъ переводъ и ихъ перерѣбка взглядно доповненє якого вымагали спеціально нашѣй обставини, не були піднятѣ у насъ безъ найменьшой винагороди, и сли бы личности зъ душпастирського клиру стоячѣ близко нашѣй Редакції, а не меньше и зарядъ друкарнѣ самъ не принесли дальшихъ ще жертвъ, щоби ино масовый покупъ сихъ брошуръ немож-

⁹ Конкурсъ. (Премія о. И. Негребецького зъ Залѣся) // Там само. – 1897. – Чис. 5 (за Май). – С. 158.

¹⁰ Голосы клиру. [Ч.] VII. Нашѣ парохіяльнѣ бесѣдоньки... – С. 113–114.

ливою майже дешевістю здѣлати можливимъ, навѣть найбѣднѣйшому зарѣбникови”¹¹.

Найпопулярнішими з серії, за висновками самих редакторів, стали такі видання: “Коротка наука приготовляюча до Святої Сповѣди” (Парохіяльна бібліотека; чис. 8), “Страсні розважаня” (Парохіяльна бібліотека; ч. 9) та “Осторога передь піяченемъ” (Парохіяльна бібліотека; ч. 14).

“Коротка наука приготовляюча до Святої Сповѣди” виходила декілька разів великим тиражем. Загалом до 1899 р. було розпродано 16 000 примірників. Книжечки друкували за дозволом церковної влади і призначалися для допомоги вірним у підготовці до сповіді. Тобто використовувати серійний додаток могли і дорослі, і діти. Це мало полегшити працю священників, котрі часто стикалися із труднощами сповідання погано підготованих людей. Доповненням науки про сповідь стала ч. 23 “Парохіяльної бібліотеки” під назвою “Як сповѣдати ся?”. Брошура вийшла невеликим тиражем і не отримала такого визнання, як попереднє видання.

Наступною за поширеністю виявилася книжечка віденського проповідника-езуїта о. Абля “Страсні розважаня”. До неї входили чотири проповіді: “Злука Антихристѡвъ”, “Назадъ до Христа!”, “На верхъ съ практичнимъ християнствомъ” і “Три потрясеня землѣ”. Кожну з них можна було придбати окремо. Найбільш успішною і вартісною вважали “Злуку Антихристѡвъ”. Її видали накладом 10 000 екземплярів і продавали по 90 кр. за 100 штук.

Користувалася популярністю серед населення також праця “Осторога передь піяченемъ”, про що свідчить згадка у часописі “Прапоръ”: “Недавно до секретаря “Вѣры” въ Перемышлї прїйшовъ хлопець зъ околицѣ и полагадивши свою касову орудку, каже: мой пане, Вы Русинъ, не могли бы Вы мнѣ сказати где бы я мѡгъ дѡстати “лѣкарство на хрунѣвъ”? Такъ зве ся руска книжочка о піяченю, що має коштувати крайцарь; ю хотѣли бы многї люде въ селѣ мати у себе и казали мнѣ за нею пытати ся, и я сходилъ цѣлый Перемышль, бувъ навѣть по аптыкахъ, и не мѡгъ ѣъ допытати ся”¹².

Високо оцінювала редакція “Науку о рускѡмъ обрядѣ” (Парохіяльна бібліотека; ч. 13) і рекомендувала її усім парафіянам для підтримки релігійного обрядового духу. Однак праця не набула великого поширення: ледве продали 650 примірників. Оскільки видання вважали вартісним, то планували (за наявності коштів) зробити з нього “премійне”, оправити золотими витисками і продавати по 6–8 кр. за екземпляр.

Роль жінки в суспільстві та сім’ї визначали у частинах 20 і 25 “Парохіяльної бібліотеки” (“Руска женьщина и ѣъ обовязки” та “Руска женьщина а супружество”). Відгук сестер служебниць на книжечку “Руска женьщина и ѣъ обовязки” був поміщений у журналі “Прапоръ” (1899. – Чис. 7 (за Липень). – С. 213–218) і акцентований на проблемі усвідомлення жінками своєї гідності та їхніх зобов’язань, які з цього випливають, у церкві та народі.

Роздуми про хрест подавали у частинах 16 і 22 серійного додатку: “Крестъ на горахъ, або Релігія а панство” і “Крестъ въ долинѣ, або Релігія – а бѣдаки”.

Християнські мотиви у серії часто перегукувалися зі суспільно-економічними і навіть суспільно-політичними. Це пояснювали прагненням допомогти парохам

¹¹ Оповѣстка о часовѡмъ завѣшеню Парохіяльної Бібліотеки // *Прапоръ*. – 1899. – Чис. 4 (за Цвѣтень). – С. 122–127.

¹² Там само. – С. 125.

“зайняти ся трохи и свѣтською стороною Царства Божого на землі”¹³, а також самим спрямуванням часопису “Прапор”. Характерно, що редакція наголошувала не на церковному, а на суспільно-політичному і економічному характері журналу для потреб руського кліру. Тому дозвіл єпископа на публікацію був зазначений тільки в деяких випусках “Парохіяльної бібліотеки”, що стосувалися виключно християнської моралі, а не інших сфер суспільного життя. Книжечки пропонували для розгляду і обговорення в читальнях, якими мав керувати душпастир. Загалом, завдання серії визначалося прагненням “розумь народу збудити и виобразовати, чтобы вонь умѣвъ самъ розрѣжнити радикальну полову вѣдъ християньского зерна”¹⁴.

Реакція на “Парохіяльну бібліотеку” серед священиків не була одностайна. Переважно парохі висловлювали задоволення серійним додатком. У журналі “Прапор”¹⁵ Теревовельський деканат навіть розмістив свої пропозиції щодо процесу організації та контролю за поширенням книжечок. Пропонували обрати “бібліотекаря”, котрий би отримував замовлення з кожної парафії і доставляв туди з редакції замовлені оплачені примірники книг, а також декілька разів на рік звітував про книжковий рух у деканаті. Це дозволило би зменшити кошти пересилки та забезпечити краще функціонування серії там, де вона не мала успіху.

Хоча концепція “Парохіяльної бібліотеки” і була добре продуманою та розробленою, а видавці та редактори з усіх сил намагалися втілити в життя ідею патріотизму та духовного розвитку населення, однак вона зазнала невдачі. Причиною стала байдужість певної частини духовенства, що не інформувала та не поширювала книжечки між парафіянами, а іншим шляхом їх популяризувати не було можливості, так як “Редакція не могла своїх книжочокъ дати въ розпродажъ книгарнямъ, бо тѣ въ Перемышли сь вѣѣмкою одной суть жидѣвскі, а єдина християньска вимагає неможливого рабату и рускі книжки не хоче выложити за выставу а тримає ихъ въ укритю”¹⁶.

Деякі священики нагромаджували видання серії, але не розповсюджували їх. Відтак не було коштів з продаж. Селяни, котрі якимось чином отримали відомості про існування певних частин “Парохіяльної бібліотеки” та зацікавилися ними, безрезультатно розшукували книжечки у різних установах, однак не зверталися до парохів, оскільки вважали, що “такими рѣчами Они [Єромость] не займають ся”¹⁷. Редакцію обурило, що клір не зацікавився просвітою населення через поширення книжечок серії. А отже, не виконувалось основне призначення серійного додатку – підвищувати рівень знань та духовного розвитку народу. Щоби не витратити грошей і праці даремно, було ухвалено рішення про призупинення виходу “Парохіяльної бібліотеки”. У зв’язку з цим передплатникам часопису пропонували отримати в подарунок наприкінці року підручник з естетики, який мав в подальшому замінити книжкову серію і коштувати дорожче, ніж вона. “Науку про красу” обрали, щоби довершити процес освіти населення. За рахунок такого дару редакція намагалася розпродати весь наклад “Парохіяльної бібліотеки”, що ще залишався на складі, оскільки безкоштовне роздавання залишків серії могло бути по-різному трактоване парафіянами, а також накликати підозру володіння “репильними фондами”¹⁸.

¹³ Переписка // *Прапорь*. – 1897. – Чис. 11 (за Падолистъ). – С. 335–336.

¹⁴ Голосы клиру. [Ч.] XVIII. Ще о Парохіяльній бібліотецѣ // Там само. – 1898. – Чис. 10 (за Жовтень). – С. 380–382.

¹⁵ Голосъ въ справѣ “Бібліотеки” Прапора // Там само. – С. 321–323.

¹⁶ Оповѣстка о часовѣмъ завѣшеню Парохіяльної Бібліотеки...

¹⁷ Там само. – С. 125.

¹⁸ Там само. – С. 126.

Як виправдання на звинувачення кліру у недбалості до навчання народу, у газеті “Свобода” з’явилися статті, в яких священники подавали свої міркування щодо просвіти селян. Дехто стверджував, що книги повинні “въ церквѣ мати свою підставу”, щоби населення їх правильно тлумачило, тому душпастирі можуть дозволяти читати тільки релігійну літературу¹⁹. Інші ж вважали, що достатньо, “коли просвіта не стоить въ супротивности до церкви”²⁰.

Митрополит Андрей Шептицький так визначав роль учення для народу: “Однакъ до богатства суспѣльнѣсть не дѣйде безъ правдивой просвѣты, и безъ неи легко то, що має, стратить. Для того то справедливо люде цѣнятъ собѣ науку и просвѣту. Бо наука для высшихъ верствъ суспѣльности є силою въ неоднѣмъ взглядѣ бѣльшою, чимъ богатство. Нарѣдъ, котрый має ученыхъ, здобуває собѣ у иншихъ признане и честь, и люде зъ ним рахувати ся мусять. Для людей по селахъ є просвѣта першою майже потребою: нарѣдъ темный легко марнує все, що має, дає ся ошукати на кождѣмъ мѣсци, є неприступный для кождои, навѣтъ найлѣпшой гадки; навѣтъ своєї святои вѣры не знає, и найгрубшими забобонами єѣ псує. Я тѣшу ся зъ ревной працѣ надъ наукою и просвѣтою, котру розвиває нашъ нарѣдъ и до сеи працѣ въ будучности ще и заохочую. Здобувайте собѣ просвѣту, братя мои рѣднѣ, працюйте надъ нею усильно, цѣнтъ собѣ єї. Закладайте по селахъ читальнѣ, захоронки для дѣтей, дбайте о се, щоби дѣти ходили до школи”²¹.

Провідна мета книжкової серії “Парохіяльна бібліотека” обумовила специфіку видання. Часопис для греко-католицького кліру та додаток до нього ще від початку планували як єдине ціле. Журнал розробляли насамперед для священників, а книжечки – також і для масового читача. Таке поєднання мало забезпечити ефективне застосування текстів користувачами.

З огляду на читацьке призначення редакція визначала оптимальний обсяг, стиль написання, раціональне оформлення видань. Велику увагу приділяли способам подачі інформації. Серійний додаток містив від 8 до 98 сторінок тексту, що повинен був бути зрозумілим для малоосвіченого населення. Книжечки малого формату у м’якій обкладинці видавали так, аби зробити їх зручними для користувачів. Варто відзначити і низьку ціну випусків “Парохіяльної бібліотеки”, що сприяло їх доступності для читачів.

В цілому, простежувався професійний підхід до укладання книжкової серії: продумано концепцію видання та систему розповсюдження, вивчено досвід навіть іншомовного книговидання і визначені його позитивні моменти, за основу взято успішний проєкт. У “Парохіяльній бібліотеці” публікували розповіді на актуальні та цікаві теми, що стосувалися суспільного життя парафії, застосовували кращі зразки проповідництва. Редакційно-видавнича політика видання включала контакт з читачами через залучення їх до конкурсів. Тираж та кількість розкуплених книжечок свідчили про відносну популярність, якщо не всього серійного додатку, то, принаймні, окремих його випусків.

Однак, незважаючи на старання редакції, книжкова серія не набула такого поширення, як очікували спочатку. А це вказувало на існування певних недоліків у плануванні “Парохіяльної бібліотеки”. Якщо журнал публікував матеріали з різних галузей

¹⁹ Руске духовенство а нарѣдъ // *Свобода*. – 1898. – 8 (20) січня. – С. 10; 15 (27) січня. – С. 17–19.

²⁰ Там само. – 15 (27) січня. – С. 18.

²¹ Письмо руского владыки [Андрея Шептицького] до народу // Там само. – 1899. – 11 (23) падолиста. – С. 362–363.

знань, то книжковий додаток до нього, можливо, доцільніше було сформувати з однієї пріоритетної галузі. У серії переважала релігійна тематика, проте траплялися політичні та економічні книжечки. У випадку виключно церковного характеру “Парохіяльної Бібліотеки”, можна припустити, що видання повністю (а не окремі його номери) могло би отримати підтримку вищого духовенства, а це, в свою чергу, спонукало би всіх греко-католицьких священиків до планового поширення додатку до “Прапора” поміж мирянами. Таким чином, протекція Церкви допомогла би вирішити питання активного розповсюдження видань і місію, поставлену перед книжковою серією, вдалося би повністю втілити в життя.

Нижче подано список видань “Парохіяльної Бібліотеки” (1897–1899). Усі книжечки переглянуто *de visu*, описано зі збереженням тогочасної лексики і правопису, подано за хронологією, а в межах року – за номерами серії.

Список видань “Парохіяльної Бібліотеки”

(1897–1899)

1897

1. **Ратунокъ** водъ суспольной нужды : [у 4 т.] / свободный переводъ зъ писемъ Л. Псеннера. – Перемышль : зъ печатнѣ Николая Джульньского, 1897. – (Парохіяльна Бібліотека). – Додатокъ до “Прапора”.

[Т.] I : Законы людской суспольности. – 68 с. – (... ; ч. 1).

[Т.] 2 : Реформа школьництва. – 80 с. – (... ; ч. 2).

[Т.] 3 : Реформа обычайности. – 70 с. – (... ; ч. 3).

[Т.] 4 : Фалшивый Парляментаризмъ есть нещастемъ нашего столѣтя. – 98 с. – (... ; ч. 5).

2. **Побожни** науки на день 1 (13) серпня. – Перемышль : зъ печатнѣ Николая Джульньского, 1897. – 28 с. – (Парохіяльна Бібліотека ; ч. 4). – Додатокъ до “Прапора”.

3. **Наша** збруя, або Розважання якъ вести ся рускому народови въ борбѣ за его быть. – Перемышль : зъ печатнѣ Николая Джульньского, 1897. – 40 с. – (Парохіяльна Бібліотека ; ч. 6). – Додатокъ до “Прапора”.

1898

4. **Куды напередъ?** або Наша організація. – Перемышль : зъ печатнѣ Николая Джульньского, 1898. – 32 с. – (Парохіяльна Бібліотека ; ч. 7). – Додатокъ до “Прапора”.

5. **Коротка** наука приготовляюча до Святои Сповѣди. – Перемышль : зъ печатнѣ Николая Джульньского, 1898. – 24 с. – (Парохіяльна Бібліотека ; ч. 8). – Додатокъ до “Прапора”.

6. **Страстни** розважания. – Перемышль : зъ печатнѣ Николая Джульньского, 1898. – 8, 16, 8, 8 с. – (Парохіяльна Бібліотека ; ч. 9). – Додатокъ до “Прапора”. – Зміст: I. Злука Антихоистѣвъ ; II. Назадъ до Христа! ; III. На верхъ съ практичнимъ християнствомъ ; IV. Три потрясеня землѣ.

7. **Христось** и его народъ. – Перемышль : зъ печатнѣ Николая Джульньского, 1898. – 64 с. – (Парохіяльна Бібліотека ; ч. 10). – Додатокъ до “Прапора”.
8. **Не бѣйте** ся постраху! – Перемышль : зъ печатнѣ Николая Джульньского, 1898. – 16 с. – (Парохіяльна Бібліотека ; ч. 11). – Додатокъ до “Прапора”.
9. **Про жидѣвъ**. – Перемышль : зъ печатнѣ Николая Джульньского, 1898. – 16 с. – (Парохіяльна Бібліотека ; ч. 12). – Додатокъ до “Прапора”.
10. **Наука** о рускѣмъ обрядѣ. – Перемышль : зъ печатнѣ Николая Джульньского, 1898. – 23 с. – (Парохіяльна Бібліотека ; ч. 13). – Додатокъ до “Прапора”.
11. **Осторога** передъ піаченемъ. – Перемышль : зъ печатнѣ Николая Джульньского, 1898. – 8 с. – (Парохіяльна Бібліотека ; ч. 14). – Додатокъ до “Прапора”.
12. **Крестъ** на горахъ, або Релігія а панство : наука о крестѣ : релігіно-суспѣлни розважаня. – Перемышль : зъ печатнѣ Николая Джульньского, 1898. – 15 с. – (Парохіяльна Бібліотека ; ч. 16). – Додатокъ до “Прапора”.
13. **Свята** дѣвица зъ руского роду Предислава-Еврозина (княжна Полоцка). – Перемышль : зъ печатнѣ Николая Джульньского, 1898. – 38 с. – (Парохіяльна Бібліотека ; ч. 17). – Додатокъ до “Прапора”.
14. **Чи надѣяти** ся народови ратунку вѣдъ радикалѣвъ? – Перемышль : зъ печатнѣ Николая Джульньского, 1898. – 15 с. – (Парохіяльна Бібліотека ; ч. 18). – Додатокъ до “Прапора”.
15. **Церковный** Вывѣдъ Матерей. – Перемышль : зъ печатнѣ Николая Джульньского, 1898. – 14 с. – (Парохіяльна Бібліотека ; ч. 19). – Додатокъ до “Прапора”.

1899

16. **Руска** женьщина и ѣѣ обовязки. – Перемышль : зъ печатнѣ Николая Джульньского, 1899. – 23 с. – (Парохіяльна Бібліотека ; ч. 20). – Додатокъ до “Прапора”.
17. **Шануйте** день святый! – Перемышль : зъ печатнѣ Николая Джульньского, 1899. – 8 с. – (Парохіяльна Бібліотека ; ч. 21).
18. **Крестъ** въ долинѣ, або Релігія – а бѣдаки : наука о крестѣ : релігіно-суспѣлни розважаня. – [Перемышль : зъ печатнѣ Николая Джульньского, 1899]. – 16 с. – (Парохіяльна Бібліотека ; ч. 22). – Додатокъ до “Прапора”.
19. **Якъ сповѣдати** ся? : розважаня передъ св. Сповѣдею. – [Перемышль : зъ печатнѣ Николая Джульньского, 1899]. – 8 с. – (Парохіяльна Бібліотека ; ч. 23). – Додатокъ до “Прапора”.
20. **Родинный** Гербъ Русиновъ : о гербахъ свѣтовихъ людей. – [Перемышль : зъ печатнѣ Николая Джульньского, 1899]. – 8 с. – (Парохіяльна Бібліотека ; ч. 24). – Додатокъ до “Прапора”.
21. **Руска** женьщина а супружество. – Перемышль : зъ печатнѣ Николая Джульньского, 1899. – 16 с. – (Парохіяльна Бібліотека ; ч. 25). – Додатокъ до “Прапора”.

**BOOK SERIES “PAROKHIYAL’NA BIBLIOTEKA” (1897–1899):
BIBLIOLOGICAL ANALYSIS****Ivanna STEPOVA**

*Ivan Franko National University of L’viv, Research Library,
5, Drahomanov Str., L’viv, 79601, Ukraine, tel. (032) 239-43-58*

The paper investigates the circumstances of printing and distribution, content, number of circulation units and the reception of books from the series “Parokhiyal’na biblioteka” (“Parochical Library”) which was a supplement to the magazine for the Greek Catholic clergy “Prapor” (“Flag”), published in Peremyshl’ in the late 19th century. The significance of publications from this series in contrast with other printed matter for village residents is pointed out. A particular attention is paid to the texts selected for publication, which were taken from foreign literatures, as well as to the difficulties of their mass distribution. These difficulties were generally typical for Ukrainian printing in Halychyna of the 19th century.

Key words: the history of Ukrainian book printing, book series, religious and didactic literature, T. Kormosh, printing in Peremyshl’.

**КНИЖНАЯ СЕРИЯ “ПАРОХІЯЛЬНА БІБЛІОТЕКА” (1897–1899):
КНИГОВЕДЧЕСКИЙ АНАЛИЗ****Иванна СТЕПОВАЯ**

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко, Научная библиотека,
ул. Драгоманова, 5, г. Львов, 79601, Украина, тел. (032) 239-43-58*

Исследованы обстоятельства издания и распространения, содержание, тираж и общественное восприятие книг из серии “Парохіяльна бібліотека” (“Парафіальна бібліотека”), которая была приложением к журналу для греко-католического духовенства “Прапор” (“Флаг”), издаваемому в Перемышле в конце XIX в. Отмечено важное место изданий из этой серии среди лектуры для крестьян. Обращено внимание на заимствование текстов из иноязычных литератур для книг серии и трудности с их массовым распространением, которые в общем были характерным явлением для украинского книгоиздания в Галиции XIX в.

Ключевые слова: история украинского книгоиздания, книжные серии, религиозно-поучительная литература, Т. Кормош, книгоиздание в Перемышле.

Стаття надійшла до редколегії 6.02.2014

Прийнята до друку 17.06.2014